DERS ÖZETİ · GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH

Tarihin Doğası

Tarihin doğası, tarih biliminin **kaynağa dayanarak** ve **yoruma açık** biçimde çalışmasını sağlayan özelliklerin bütünüdür.

1 Tarih ve konusu

- Tarih, insan faaliyetlerini kaynaklara dayanarak inceler.
- Yer ve zaman belirtir, neden-sonuç ilişkisi kurar.
- Konusu: siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetler.
- Tarih bilinci: bugünün geçmişin sonucu olduğunu görmek.

2 Tarih biliminin 5 özelliği

- Deney yapılamaz, olaylar tekrarlanmaz.
- Kaynağa ve kanıta dayanır.
- Yer-zaman ve neden-sonuç ilişkisi kurar.
- Yoruma açıktır ve değişebilir.
- Tarihçi tarafsız olmaya çalışır.

3 Temel kavramlar

- Olgu: kanıtlanabilen, kabul gören geçmiş olay.
- Yorum: kanıta dayanan açıklama.
- Kanıt: iddiayı destekleyen bilgi.
- Kaynak: geçmişe ait her türlü malzeme.
- Tarafsızlık: kanıtları öne alma çabası.

4 Olgu mu, yorum mu?

- Olgu sadece ne olduğunu bildirir.
- Yorum bir değerlendirme içerir.
- "En önemli, başarılı" gibi kelimeler yoruma işaret eder.
- Bir kabulün varlığını bildirmek de olgu olabilir.

5 Kaynağı sorgulama kartı

- Kim yazdı ya da yaptı?
- Ne zaman yazıldı?
- Yazılma amacı neydi?
- Görgü tanığı mı, başkasından mı duydu?
- Başka kaynaklar ne diyor?

Tarih vs Fen Bilimleri

Özellik	Tarih	Fen Bilimleri
Deney	Yapılamaz	Yapılabilir
Tekrarlanabilirlik	Olaylar bir kez yaşanır	Deney tekrar edilebilir
Yöntem	Kaynak inceleme	Gözlem ve deney
Bilginin değişmesi	Yeni kaynakla değişebilir	Yeni kanıtla değişebilir

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Tarihin Doğası: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 ÖRNEK 1 · FARKLI KAYNAKLAR

Bir savaşı iki tarafın kaynakları farklı anlatıyor; her iki taraf da kendini kazanan gösteriyor. Hangi yargıyı destekler?

1. Durumu belirle: iki kaynak aynı olayı farklı anlatıyor.
2. "Deney yapılamaz" doğru olsa da metinden çıkmaz.
3. Metin kaynak karşılaştırmasına işaret eder.

Cevap: Kaynaklar karşılaştırılmalı ve eleştirel incelenmelidir.

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2 · DEĞİŞEBİLİRLİK

Bir kazıda bulunan yeni buluntular, bir topluluğun sanıldığından önce yerleşik hayata geçtiğini gösteriyor. Hangi özelliği örnekler?

1. Durumu oku: yeni kazı, eski kabulü değiştiriyor.
2. Bu, bilginin kesin olmadığını gösterir.

Cevap: Tarihsel bilgi yeni kaynaklarla değişebilir.

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3 · OLGU-YORUM

"Ankara'nın başkent olması ülke için en doğru karardı." cümlesi olgu mu, yorum mu?

1. Değer bildiren kelimeyi ara: "en doğru".
2. Bu kelime bir değerlendirme içerir.

Cevap: Yorumdur, çünkü "en doğru" bir değer yargısıdır.

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4 · TARAFSIZLIK

Bir tarihçi yalnızca kendi görüşünü destekleyen belgeleri kullanıp diğerlerini görmezden geliyor. Hangi ilkeye aykırıdır?

1. Eylemi belirle: tek yönlü kaynak seçimi.
2. Tarafsızlık tüm kanıtları değerlendirmeyi gerektirir.

Cevap: Tarafsızlık ilkesine aykırıdır; kaynaklar bütüncül değerlendirilmelidir.

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5 · KAYNAK SORGULAMA

Bir yazar, gençliğindeki bir olayı 40 yıl sonra ve kendi tarafını öven bir dille anlatıyor. Bu kaynak nasıl değerlendirilir?

1. Ne zaman yazıldı? Olaydan çok sonra.
2. Amacı ne? Kendi tarafını övmek.
3. Başka kaynaklar ne diyor? Karşılaştır.

Cevap: Kaynak taraflı olabilir; başka kaynaklarla karşılaştırılmalıdır.

TAHTA

9. Sınıf · Tarih

MİNİ TEST

Tarihin Doğası: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad: Tarih: Doğru / Yanlış:

1. **Hangisi tarih biliminin bir özelliğidir?**

A) Kaynağa ve kanıta dayanır
B) Deney tekrarlanabilir
C) Olaylar aynen tekrarlanır
D) Yorum içermez

2. **Tarihte deney yapılamamasının nedeni nedir?**

A) Tarihçiler deney yöntemini bilmez
B) Kaynaklar yetersizdir
C) Geçmiş önemsizdir
D) Olaylar bir kez yaşanır

3. **"İstanbul 1453'te fethedildi." cümlesi için ne söylenir?**

A) Yorumdur
B) Olgudur
C) Hem olgu hem yorumdur
D) Kanıtsızdır

4. **"Fethin Osmanlı'nın en önemli başarısı olduğu" ifadesi için ne söylenir?**

A) Yorumdur
B) Olgudur
C) Kanıttır
D) Kaynaktır

5. **İki komşu krallığın yazıtları aynı savaşı farklı anlatıyor. Tarihçi ne yapmalıdır?**

A) Yalnız kazanan tarafa güvenmeli
B) Yalnız kaybeden tarafa güvenmeli
C) Olayı tarih dışı saymalı
D) Kaynakları karşılaştırmalı

6. **İki farklı gazetenin aynı olayı farklı anlatması neyi gösterir?**

A) Olayın yaşanmadığını
B) Olayın tekrarlandığını
C) Bakış açılarının farklı olabileceğini
D) Gazetelerin hep yanıldığını

7. **Yeni bir kazı bulgusu eski bir kabulü değiştiriyor. Bu, tarihsel bilginin hangi özelliğini örnekler?**

A) Yeni kaynakla değişebildiğini
B) Değişmez olduğunu
C) Deneysel olduğunu
D) Tekrarlanabildiğini

8. **Bir tarihçi yalnızca kendi görüşünü destekleyen belgeleri kullanıyor. Bu, hangi ilkeye aykırıdır?**

A) Neden-sonuç ilişkisi
B) Tarafsızlık
C) Yer-zaman belirtme
D) Deney yapma

9. **Bir kaynağı sorgularken hangisi sorulmaz?**

A) Kim yazdı?
B) Ne zaman yazıldı?
C) En sevdiği renk nedir?
D) Yazılma amacı neydi?

10. **Tarih biliminin konusu için hangisi doğrudur?**

A) Yalnızca savaşlardır
B) Yöneticilerin hayatıdır
C) Gelecekte olacak olaylardır
D) Siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetlerdir

Cevap anahtarı

1. A · Tarihçi iddialarını kaynaktan aldığı kanıtla destekler.
2. D · Olaylar koşullarıyla bir kez yaşanır, yeniden oluşturulamaz.
3. B · Cümle değer bildiren kelime içermez, sadece bilgi verir.
4. A · "En önemli" bir değer yargısıdır, bu yüzden yorumdur.
5. D · Tarihçi tek kaynağa güvenmez, kaynakları karşılaştırır.
6. C · Aynı olayı anlatan kaynaklar farklı bakış açıları taşıyabilir.
7. A · Yeni kazı bulguları önceki kabulleri sorgulatabilir.
8. B · Tarafsızlık, kanıtların bütüncül değerlendirilmesini gerektirir.
9. C · Kaynak sorgulamada amaç, yazar, zaman ve görgü tanıklığı önemlidir.
10. D · Tarih insan faaliyetlerinin tümünü inceler.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:
tahtaapp.com/blog/dersler/9-sinif-tarih-tarihin-dogasi-konu-anlatimi